

Monica Mihaela Busuioc

Maria Păun

Zizi Ștefănescu-Goangă

DICTIONAR
esențial
de
NEOLOGISME
al
limbii române

Sumar

Cuvânt-înainte	7
Îndrumări pentru folosirea dicționarului	9
Abrevieri folosite în dicționar	11
Dicționarul	13
Bibliografie	975

A

A-/AN- (fr. *a-*) Prefix cu rol mai ales privativ, în cuvinte ca: *adogmatic, amoral, anistoric*.

AALENIÁN, -Ă, aalenieni, -e (fr. *aalénien*) **1.** S.n. Primul etaj al jurasicului mediu și ultimul etaj al jurasicului inferior. **2.** Adj. Care aparține aalenianului (**1**), privitor la aalenian.

ABÁC, abace s.n. (fr. *abaque*) **1.** Instrument cu bile pentru calcule aritmetice simple. **2.** (Mat.) Reprezentare grafică servind la determinarea valorilor unei mărimi în funcție de valorile altor mărimi care intră în relație.

ABÁCĂ, abace s.f. (fr. *abaque*, lat. *abacus*) Placă (pătrată) care încununează capitelul unei coloane.

ABAJŪR, abajururi s.n. (fr. *abat-jour*) Dispozitiv care ferește ochii de lumina unei lămpi sau îndreaptă razele într-o anumită direcție.

ABANDÓN, abandonuri s.n. (fr. *abandon*) Părăsire a obligațiilor familiale, a unui bun; renunțare la un drept, la continuarea unei probe sportive etc.

ABANDONĂ, abandonez vb. I (fr. *abandonner*) A părăsi pe cineva; a renunța la ceva; a larga.

ABATÁJ, abataje s.n. (fr. *abattage*) **1.** Operația de extragere a minereului; locul de extracție. **2.** Doborâre a arborilor. **3.** Tăiere a animalelor la abator.

ABÁTE¹, abați s.m. (it. *ab[bi]ate*) Superiorul unei mănăstiri catolice; titlu onorific acordat unui preot catolic; persoană care poartă acest titlu.

ABÁTE², abat vb. III (lat. *abbattere*, fr. *abattre*) **1.** A (se) îndepărta de la un drum, de la o direcție etc., (fig.) de la o conduită, de la o lege etc. **2.** A se opri în treacăt undeva. **3.** (Despre fenomene naturale, calamități, nenorociri) A veni în mod neașteptat și violent. **4.** A i se năzări, a-i veni o idee. **5.** A întrista, a descuraja. **6.** A doborî la pământ.

ABATÉSĂ, abatese s.f. (it. *ab[bi]atessa*, cf. lat. *abbatissa*) Călugăriță care conduce o mănăstire catolică.

ABATÍZĂ, abatize s.f. (fr. *abbatis*) Dispozitiv de apărare militară făcut din copaci tăiați sau din crengi înfipte în pământ.

ABATÓR, abatoare s.n. (fr. *abattoir*) Clădire amenajată pentru tăierea animalelor destinate consumului.

ABATORIZÁRE s.f. (*abator + -izare*) Tăiere a animalelor în locuri special amenajate, pentru a obține carnea de consum.

ABATÍE, abații s.f. (it. *abbazia*, cf. lat. *abbatia*) Mănăstire catolică în fruntea căreia este un abate¹ sau o abatesă.

ABAZÍE, abazii s.f. (fr. *abatie*) Imposibilitatea de a merge.

ABCÉS, abcese s.n. (fr. *abcès*) Colectare de puroi în țesuturi; furuncul.

ABDICÁ, abdic vb. I (fr. *abdiquer*, lat. *abdicare*) A renunța la tron; (fig.) a renunța la ceva, a ceda.

ABDOMÉN, abdomene s.n. (fr., lat. *abdomen*) Partea corpului cuprinsă între torace și bazin; pânțe, burtă.

ABDOMINÁL, -Ă, abdominali, -e adj. (fr. *abdominal*) **1.** Al abdomenului, de abdomen. **2.** *Cavitate abdominală* = cavitate cuprinsă între pereții abdomenului.

ABDOMINALGÍE, abdominalgii s.f. (fr. *abdominalgie*) Durere de abdomen.

ABDUCTÓR, abductori adj. (fr. *abducteur*) *Mușchi abductor* = mușchi care îndepărtează un membru sau un segment de membru de axul median al corpului.

ABDÚCTIE, abducții s.f. (fr. *abduction*) Mișcare efectuată de un mușchi abductor.

ABECEDĂR, *abecedare* s.n. (lat. *abecedarium*, fr. *abécédaire*) Manual elementar pentru învățarea scrișului și cititului; (fig.) carte cu noțiunile de bază dintr-un domeniu.

ABERĂNT, -Ă, *aberați*, -te adj. (fr. *aberrant*) Care constituie o aberație, absurd; elucubrănt.

ABERATIV, -Ă, *aberrativi*, -e adj. (fr. *aberratif*) Care ține de aberație (1).

ABERĂȚIE, *aberații* s.f. (fr. *aberration*, lat. *aberratio*) 1. Abateră de la normal. 2. Defecțiune a unui sistem optic, constând din imagini neclare, deformate etc. 3. (Fig.) Absurditate, elucubrație, enormitate (2), fantasmagorie (2).

ABEROSCOP, *aberoscop* s.n. (fr. *aberoscope*) Instrument care servește la observarea defectului de distorsiune a unui ochi.

ABIETACÉE, *abietacee* s.f. (fr. *abiétacées*) (La pl.) Familie de conifere din care fac parte arbori din specia bradului; abietinee; (și la sg.) conifer din această familie.

ABIETIN s.n. (fr. *abiétine*) Substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad.

ABIETINÉE, *abietinee* (fr. *abiétinées*) (Bot.) Abietacee.

ABÎL, -Ă, *abili*, -e adj. (fr. *habile*, lat. *habilis*) Îndemnat, dexter, iscusit, priceput; șmecher, descurcăreț.

ABILITĂ, *abilitez* vb. I (germ. *habilitieren*) 1. A califica o persoană pe baza unui examen pentru un post universitar; a recunoaște cuiva o calificare (mai ales academică). 2. A face pe cineva apt pentru executarea unui act (juridic); a împuternici.

ABILITATE, *abilități* s.f. (fr. *habilité*, lat. *habilitas*, -atis) 1. Însușirea de a fi abil; tact (4); dexteritate (1); merit (2). 2. (Jur.) Aptitudine legală de a face ceva. 3. (La pl.) Șmecherii, șiretlicuri.

ABIOGÉN, -Ă, *abiogeni*, -e adj. (fr. *abiogène*) (Despre medii) Fără viață; (despre procese) fără participarea materiei vii.

ABIOGENÉZĂ s.f. (fr. *abiogénèse*) Concepție conform căreia viața a luat naștere din materia anorganică.

ABIOLOGÍE s.f. (fr. *abiologie*) Disciplină care studiază elementele lipsite de viață.

ABIOTIC, -Ă, *abiotici*, -ce adj. (fr. *abiotique*) Lipsit de viață, neprielnic vieții.

ABIOTROFÍE s.f. (fr. *abiotrophie*) Scădere a vitalității unui organism sau a unui organ.

ABIOZĂ s.f. (fr. *abiose*) 1. Stare lipsită de viață. 2. Procedeu de distrugere a microorganismelor din alimente în scopul conservării acestora.

ABÍS, *abisuri* s.n. (fr. *abysses*, lat. *abyssus*) Prăpastie, adânc.

ABISÁL, -Ă, *abisali*, -e adj. (fr. *abyssal*) 1. Care se află la mari adâncimi, în mări și în oceane. 2. Din subconștient, al subconștientului.

ABJÉCT, -Ă, *abjecți*, -te adj. (fr. *abject*, lat. *abjectus*) Demn de dispreț; josnic, netrebnic, ticălos, ignobil, mizerabil (3).

ABJÉCȚIE, *abjecții* s.f. (fr. *abjection*, lat. *abjectio*) Faptă abjectă; josnicie, ticăloșie.

ABJUDECĂ, *abjudec* vb. I (lat. *abjudicare*) A anula, a suspenda (un drept, un titlu) printr-o decizie judecătorească.

ABJURĂ, *abjur* vb. I (fr. *abjurer*, lat. *abjurare*) A nega public o credință religioasă, o doctrină sau o părere; a renega.

ABLACTĂȚIE s.f. (germ. *Ablaktation*) 1. Trecere treptată de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la cea diversificată. 2. Oprire a secreției lactate, la femei.

ABLATÍV, *ablative* s.n. (fr. *ablatif*, lat. *ablativus*) Caz al declinării substantivului în limba latină, care indică punctul de plecare, instrumentul, cauza etc.

ABLĂȚIE s.f. (fr. *ablation*, lat. *ablatio*) Extirpare a unui organ, a unei tumori.

ÁBLAUT, *ablauturi* s.n. (germ. *Ablaut*) Alternanță vocalică în tema unui cuvânt.

ABLEFARÍE, *ablefarii* s.f. (fr. *ablépharie*) Absență parțială sau totală a pleoapelor.

ABLEPSÍE, *ablepsii* s.f. (fr. *ablépsie*) (Med.) Cecitate.

ABLUȚÍUNE, *abluțiuni* s.f. (fr. *ablution*, lat. *ablutio*, -onis) Spălare rituală a corpului în scopul purificării, în unele religii.

ABNEGĂ, *abneg* vb. I (lat. *abnegare*) A tăgădui, a nega; a renunța la cineva sau la ceva.

ABNEGĂȚIE s.f. (fr. *abnégation*) Devotament total; sacrificiu voluntar; renunțare.

ABNÓRM, -Ă, *abnormi*, -e adj. (germ. *abnorm*) (Rar) Anormal.

ABNORMITĂTE, *abnormități* s.f. (germ. *Abnormität*) (Rar) Anomalie; lucru, fapt neobișnuit.

ABOLÍ, *abolesc* vb. IV (fr. *abolir*, lat. *abolere*) A desființa o instituție; a anula oficial o lege, a înlătura o pedeapsă; a suprima.

ABOLIȚÍONISM s.n. (fr. *abolitionnisme*) Doctrină din sec. al XVIII-lea, care susținea desființarea sclaviei (negrilor din S.U.A.).

ABOLIȚÍONÍST, -Ă, *abolitioniști*, -ste s.m. și f. (fr. *abolitionniste*) Adept al abolitionismului.

ABOMINÁBIL, -Ă, *abominabili*, -e adj. (fr. *abominable*, lat. *abominabilis*) Înfiorător, dezgustător, odios, execrabil (2), monstruos (2).

ABONÁ, *abonez* vb. I (fr. *abonner*) **1.** A-și face un abonament la ceva. **2.** (Fig.; fam.) A veni în mod regulat undeva.

ABONAMÉNT, *abonamente* s.n. (fr. *abonnement*) Contract cu plată anticipată prin care o persoană obține în mod regulat anumite servicii, publicații etc.; (concr.) înscrisul acestui contract.

ABORDÁ, *abordez* vb. I (fr. *aborder*) **1.** (Despre nave) A acosta; a se alătura altei nave bord la bord. **2.** (Fig.) A studia o problemă; a începe o discuție. **3.** A se apropia de cineva pentru o conversație.

ABORDÁBIL, -Ă, *abordabili*, -e adj. (fr. *abordable*) Care poate fi abordat; accesibil.

ABORDÁJ, *abordaje* s.n. (fr. *abordage*) **1.** Asalt al unei nave asupra alteia. **2.** Ciocnire a unei nave cu altă navă sau cu un obstacol.

ABORIGÉN, -Ă, *aborigeni*, -e adj., s.m. și f. (fr. *aborigène*) Băstinaș, autohton, indigen.

AB ORÍGINE loc. adv. (lat. *ab origine*) De la origine, de la început.

ABORTÍV, -Ă, *abortivi*, -e (fr. *abortif*, lat. *abortivus*) **1.** Adj. (Biol.) Care se produce înainte de termen; prematur. **2.** Adj., s.n. (Substanță sau mijloc) care produce avortul.

AB ÓVO loc. adv. (lat. *ab ovo*) De la începutul începutului.

ABRACADÁBRA interj. (fr., it. *abracadabra*) Cuvânt cabalistic căruia i se atribuie o putere supranaturală.

ABRACADABRÁNT, -Ă, *abracadabranți*, -te adj. (fr. *abracadabrant*) Ciudat, bizar; încâlcit.

ABRAZIÚNE, *abraziuni* s.f. (fr. *abrasion*) Roadere a unui corp prin frecarea cu altul mai dur; eroziune a țărmurilor mării din cauza valurilor.

ABRAZÍV, -Ă, *abrazivi*, -e adj., s.n. (fr. *abrasif*) (Corp, material dur) care roade prin frecare.

ABRAZÓR, *abrazoare* s.n. (cf. *abraziune*) Unealtă abrazivă de așchiere.

ABREVIÁ, *abreviez* vb. I (lat., it. *abbreviare*) A prescurta (în scris sau în vorbire) un cuvânt sau un titlu; a nota ceva prin simboluri sau sigle.

ABREVIATÓR, *abreviatori* s.m. (fr. *abréviateur*) **1.** Funcționar la cancelaria papală. **2.** Persoană care rezumă scrierile unui autor.

ABREVIÁȚIE, *abreviații* s.f. (lat. *abbreviatio*, fr. *abréviation*) (Înv.) Prescurtare, abreviere.

ABROGÁ, *abrog* vb. I (lat. *abrogare*, fr. *abroger*) A suprima, a înlătura o lege sau o dispoziție oficială; a anula.

ABROGÁȚIE, *abrogații* s.f. (lat. *abrogatio*, fr. *abrogation*) (Înv.) Anulare, suprimare a unei legi, a unui act normativ etc.

ABRÚPT, -Ă, *abrupti*, -te adj. (fr. *abrupt*, lat. *abruptus*) **1.** (Despre forme de relief) Cu pantă foarte înclinată, dreptă; accidentat, prăpăstios. **2.** (Despre stil) Dezlănăt, inegal, incoerent.

ABRUTIZÁ, *abrutizez* vb. I (cf. fr. *abrutir*) A deveni sau a face să devină insensibil, ca o brută; a (se) îndobitoci, a (se) dezumaniza.

ABRUTIZÁT, -Ă, *abrutizați*, -te adj. (de la *abrutiza*) Care și-a pierdut însușirile morale specifice umane; insensibil, brutal.

ABSCÍSĂ, *abscise* s.f. (fr. *abscisse*, lat. *abscissa*) **1.** Simbol care indică lungimea și sensul segmentului dintre un punct fix al unei drepte și un punct dat de pe ea. **2.** Una dintre coordonatele carteziene care servește la stabilirea poziției unui punct în plan sau în spațiu.

ABSCÍZIE, *abscizii* s.f. (fr. *abscission*) (Med.) Tăiere a unei părți sau a unui organ al corpului.

ABSCÓNS, -Ă, *absconși*, -se adj. (fr. *abscons*, lat. *absconsus*) Greu de înțeles; ascuns, tainic.

ABSENT, -Ă, *absenți*, -te adj. (fr. *absent*, lat. *absens*, -ntis) **1.** Care lipsește, care nu este prezent. **2.** (Fig.) Distrat, neatent.

ABSENTÁ, *absentez* vb. I (fr. [*s*] *absenter*, lat. *absentare*) A lipsi (momentan) dintr-un loc în care ar fi trebuit să se afle, a nu fi de față.

ABSENTEÍSM s.n. (fr. *absentéisme*) **1.** Absență îndelungată a proprietarului unui teren agricol exploatat prin intermediari. **2.** Neparticipare la obligațiile politice sau sociale. *Absenteism parlamentar. Absenteism electoral.*

ABSENTEÍST, -Ă, *absentești*, -ste adj., s.m. și f. (fr. *absentéiste*) (Persoană) care practică absenteismul.

ABSENȚĂ, *absențe* s.f. (fr. *absence*, lat. *absentia*) **1.** Lipsă a unei ființe sau a unui obiect dintr-un loc în care ar trebui să se afle; semn cu care se notează această lipsă. **2.** Pierdere a cunoștinței, la epileptici. **3.** (Fig.) Neatenție, indiferență a cuiva.

ABSÍDĂ, *abside* s.f. (fr. *abside*, lat. *absida*) Nișă semicirculară sau poligonală care închidea nava centrală a unei bazilici romane; încăpere destinată altarului, în bisericile creștine.

ABSIDIAL, -Ă, *absidiali*, -e adj. (fr. *absid[i]al*) De absidă, privitor la absidă.

ABSÍNT s.n. (fr. *absinthe*) **1.** Plantă aromatică, amară la gust, care conține o esență tonică. **2.** Băutură alcoolică tare, verde, cu gust amar, preparată din absint (1) sau din pelin, chimen și plante aromatice.

ABSOLÚT, -Ă, (1, 2) *absoluți*, -te, (3) *absoluturi* (lat. *absolutus*, fr. *absolu*) **1.** Adj. Necondiționat; desăvârșit, perfect; total (2), complet, definitiv (1), suveran (1); fără rezerve. **2.** Adj. Exact, întocmai; foarte.

3. S.n. Ceea ce există veșnic, în orice condiții, infinit. 4. *Verb absolut* = verb tranzitiv cu complementul neexprimat, dar subînțeles.

ABSOLUTISM s.n. (fr. *absolutisme*) Sistem politic în care suveranul (împărat, rege) are, prin lege, puteri nelimitate; despotism, autocrație (1).

ABSOLUTIST, -Ă, *absolutiști*, -ste adj. (fr. *absolutiste*) De absolutism, privitor la absolutism; bazat pe absolutism.

ABSOLUTIZĂ, *absolutizez* vb. I (*absolut* + -iza) A atribui o valoare absolută unui fapt, unei idei etc.

ABSOLUTÓRIU, -IE, *absolutorii* (lat. *absolutorius*, germ. *Absolutorium*) 1. Adj. Care iartă, care absolvă. 2. S.n. (Livr.) Certificat de absolvire a unei școli superioare.

ABSOLVÉNT, -Ă, *absolvenți*, -te s.m. și f. (germ. *Absolvent*, lat. *absolvens*, -ntis) Persoană care a terminat o școală, un curs etc.

ABSOLVÍ, *absolv* vb. IV (germ. *absolvieren*, lat. *absolvere*) 1. A termina un an școlar, un ciclu sau o formă de învățământ. 2. A ierta pe cineva de pedeapsă.

ABSORBÂNT, -Ă, *absorbanți*, -te (fr. *absorbant*) 1. Adj., s.n. (Substanță) care absoarbe (lichide sau vapori). 2. Adj. (Fig.) Care preocupă foarte mult, care captivează pe cineva.

ABSORBÍ, *absorb* vb. IV (fr. *absorber*, cf. *sorbi*) 1. A suga, a înghiți, a reține; a se îmbiba de... 2. A preocupa intens, a captiva.

ABSORBȚIE, *absorbții* s.f. (fr. *absorption*, lat. *absorptio*) 1. Incorporare a unui fluid într-un corp solid sau lichid. 2. Micșorare a energiei unei radiații care trece printr-un corp.

ABSTENȚIONISM s.n. (fr. *abstentionnisme*) Refuzul de a vota.

ABSTENȚIONIST, -Ă, *abstenționiști*, -ste adj., s.m. și f. (fr. *abstentionniste*) (Persoană) care este adeptă a abstentionismului.

ABSTINÉNT, -Ă, *abstinenți*, -te s.m. și f. (fr. *abstinent*, lat. *abstinens*, -ntis) Persoană care își impune restricții (alimentare, sexuale etc.).

ABSTINÉNȚĂ, *abstinence* s.f. (fr. *abstinence*, lat. *abstinentia*) Restricție impusă unor necesități fiziologice; continență.

ABSTRACT, -Ă, *abstracti*, -te (lat. *abstractus*, germ. *abstrakt*, fr. *abstrait*) 1. Adj. Care este considerat independent, detașat de obiecte și de fenomene sau de relațiile reale ale acestora; platonice. 2. Adj. Conceput la modul general, teoretic, greu de înțeles; conceptual; care nu reprezintă realitatea concretă. 3. S.n. Cuvânt cu sens abstract (1). 4. *Artă abstractă* = abstractionism.

ABSTRACTIZĂ, *abstractizez* vb. I (*abstract* + -iza) A face o abstractizare.

ABSTRACTIZĂRE, *abstractizări* s.f. (de la *abstractiza*) Mod de operare a gândirii prin care se rețin datele esențiale ale obiectului cercetat; trecere de la concret la abstract.

ABSTRACȚIE, *abstracții* s.f. (fr. *abstraction*, lat. *abstractio*) 1. Abstractizare. 2. A face abstracție de... = a nesocoti, a nu ține seamă de...

ABSTRAȚIONISM s.n. (fr. *abstractionnisme*) Curent inițiat în artele plastice europene care elimină orice referire la realitatea exterioară, redând ideile și sentimentele prin pete de culoare sau prin figuri geometrice complicate; artă abstractă (sau nonfigurativă).

ABSTRAȚIONIST, -Ă, *abstracționiști*, -ste (fr. *abstractionniste*) 1. Adj. Care aparține, se referă la abstracționism. 2. S.m. și f. Adept al abstracționismului.

ABSTRĂGE, *abstrag* vb. III (fr. *abstraire*, cf. *trage*) A izola prin abstracție; a face abstracție de ceva.

ABSTRÚS, -Ă, *abstruși*, -se adj. (fr. *abstrus*) (Rar) Neclar, confuz.

ABSÚRD, -Ă, *absurzi*, -de (fr. *absurde*, lat. *absurdus*) 1. Adj. Care contrazice logica normală și bunul-simț; illogic, inept, irațional (1); elucubrant, paradoxal. 2. S.n. Ceea ce este absurd (1). 3. *Prin absurd* = admitând un raționament fals, aproape imposibil.

ABSURDITĂTE, *absurdități* s.f. (fr. *absurdité*, lat. *absurditas*, -atis) Caracterul a ceea ce este absurd (1); lucru, idee, concepție absurdă; lipsă de logică; nonsens, prostie, ineptie, elucubrație, enormitate (2).

ABȚIBÍLD, *abțibilduri* s.n. (germ. *Abziehbild*) 1. Imagine în culori imprimată pe un strat subțire de colodiu, care se dezlipște de pe hârtia pe care a fost lipit și se aplică pe o suprafață netedă. 2. (Fig.; la pl.) Nimicuri, șmecherii.

ABȚÍNE, *abțin* vb. III (fr. [*s'*] *abstenir*, cf. *ține*) A se stăpâni, a se reține (3); a se inhiba (1); a nu se pronunța.

ABÚLIC, -Ă, *abulici*, -ce adj., s.m. și f. (fr. *aboulitique*) (Persoană) care suferă de abulie.

ABULÍE, *abulii* s.f. (fr. *aboulie*) Lipsă de voință, inerție, nehotărâre manifestată în anumite boli psihice.

ABUNDĂ, *abund* vb. I (fr. *abonder*, lat. *abundare*) A fi din belșug; a prisosi.

ABUNDÉNT, -Ă, *abundenți*, -te adj. (fr. *abondant*, lat. *abundans*, -ntis) Care este în cantitate mare; bogat, îndestulător; inepuizabil; exuberant (2), luxuriant (2).

ABUNDÉNȚĂ s.f. (fr. *abondance*, lat. *abundantia*) 1. Cantitate mare, belșug, bogăție, luxurianță,

opulență, profuziune, afluență (2). 2. *Din abundență* = mult, îndestulat.

ABÚZ, *abuzuri* s.n. (fr. *abus*, lat. *abusus*) 1. Ilegalitate; exactiune (2). 2. Exces (2). 3. *Abuz de putere* = depășire a atribuțiilor legale. *Abuz de încredere* = însușire ilegală a unui bun încredințat spre păstrare sau utilizare. *Prin abuz* = abuziv.

ABUZĂ, *abuzez* vb. I (fr. *abuser*) 1. A întrebuința ceva fără măsură, în mod exagerat. 2. A săvârși fapte ilegale, profitând de o situație, de un titlu, de puterea sau de credulitatea cuiva.

ABUZÍV, *-Ă*, *abuzivi*, *-e* adj. (fr. *abusif*, lat. *abusivus*) 1. Contrar regulilor sau legilor; neprincipial, discreționar (1), arbitrar; ilegal; autoritar. 2. Exagerat, excesiv.

ACÁCIE, *acacii* s.f. (fr. *acacia*) Arbore sau arbust tropical cu flori galbene sau albe, parfumate, cu lemn tare și ramuri spinose, originar din America de Nord, din care se extrage guma arabică.

ACADÉMIC, *-Ă*, *academici*, *-ce* adj. (fr. *académique*, lat. *academicus*) 1. Propriu unei academii; distins, elevat. 2. Convențional.

ACADEMICIÁN, *-Ă*, *academicieni*, *-e* s.m. și f. (fr. *académicien*) Membru (de onoare sau titular) al unei academii.

ACADEMÍE, *academii* s.f. (fr. *académie*, lat. *academia*) 1. Instituție care îi reunește pe cei mai de seamă oameni de știință, artă și cultură, având ca scop promovarea, stimularea și recunoașterea valorilor intelectuale și a cercetărilor științifice. 2. Instituție de învățământ superior.

ACADEMÍSM s.n. (fr. *académisme*) 1. Imitare servilă a artei antice sau renaștentiste. 2. Comportare formală, rigidă, rece.

ACADIÁN s.n. (fr. *acadien*) A doua perioadă a cam-brianului.

ACAJÚ, *acaju* (fr. *acajou*) 1. S.m. Arbore tropical cu lemn de culoare roșatică; mahon; lemnul acestui arbore. 2. Adj. invar., s.n. (Culoare) maro-roșcat.

ACALMÍE s.f. (fr. *accalmie*) Potolire temporară a vântului sau a valurilor; (fig.) răstimp de liniște într-o perioadă agitată.

ACÁNTĂ, *acante* s.f. (fr. *acanthé*, lat. *acanthus*) 1. Plantă erbacee decorativă, cu frunze mari și flori albe sau trandafirii, în formă de spic. 2. Ornamet arhitectonic care imită frunza acantei (1), folosit în decorarea capitelului corintic.

ACANTOCEFÁL, *acantocefali* s.m. (fr. *acanthocéphale*) (La pl.) Clasă de viermi paraziți din intestinul vertebratelor; (și la sg.) vierme din această clasă.

ACANTÓZĂ, *acantoze* s.f. (fr. *acanthose*) Boală de piele caracterizată prin pete îngroșate și pigmentate.

ACAPARÁ, *acaparez* vb. I (fr. *accaparer*) 1. A acumula bunuri pe căi necinstite, în scopul înăvuirii. 2. A pune stăpânire pe ceva; a monopoliza. 3. *A acapara o discuție* = a monopoliza o discuție.

A CAPPÉLLA loc. adv., loc. adj. (it. *a cappella*) (Despre formații corale) Fără acompaniament instrumental.

ACARICÍD, *-Ă*, *acaricizi*, *-de* s.n., adj. (fr. *acaricide*) (Substanță) care omoară acarienii.

ACARIÁN, *acarieni* s.m. (fr. *acarien*) (La pl.) Ordin de arahnide mici, parazite, purtătoare de boli; (și la sg.) arahnidă din acest ordin.

ACARINÁTĂ, *acarinat* s.f. (lat. *acarenatus*) (La sg.) Pasăre cu sternul lipsit de carenă și cu aripi reduse; (și la pl.) clasă de păsări fără carenă.

ACARIÓZĂ, *acarioze* s.f. (fr. *acariose*) Boală de piele provocată de acarieni.

ACATAFAZÍE, *acatafazii* s.f. (fr. *acataphasie*) Dispunere greșită a cuvintelor în vorbire.

ACATAGRAFÍE, *acatagrafii* s.f. (fr. *acatagraphe*) Dispunere greșită a cuvintelor în scriere.

ACATALÉCTIC, *acatalectice* adj. (fr. *acatalectique*) (În metrica greco-latină) *Vers acatalectic* = vers căruia nu îi lipsește nicio silabă.

ACATALEPSÍE, *acatalepsii* s.f. (fr. *acatalepsie*) 1. Deficiență a intelectului. 2. Incertitudine în diagnosticarea unui bolnav.

ACAUSTOBIOLÍT, *acaustobiolite* s.n. (fr. *acaustobiolite*) Rocă sedimentară de origine organică, ne-combustibilă.

ACCÉDE, *acced* vb. III (fr. *accéder*, lat. *accedere*) A avea succes la ceva, a ajunge, a pătrunde undeva; (fig.) a parveni.

ACCELERÁ, *accelerez* vb. I (fr. *accélérer*, lat. *accelerare*) A urgenta, a grăbi o mișcare, o acțiune.

ACCELERÁNDO adv. (it. *accelerando*) (Muz.) Din ce în ce mai repede.

ACCELERÁT, *-Ă*, *accelerați*, *-te* adj. (de la *accelera*) 1. Care se face din ce în ce mai repede; care are o frecvență mai mare decât cea normală. 2. *Tren accelerat* (și substantivat, n.) = tren cu viteză mai mare decât cea a personalului, care oprește numai în anumite gări.

ACCELERĂTOR, *-OÁRE*, *acceleratori*, *-oare* (fr. *accélérateur*) 1. Adj. Care accelerează. 2. S.n. Mecanism, instalație pentru accelerare (a turățiilor unui motor, a depunerilor de particule etc.). 3. S.m., adj. (Substanță) care mărește viteza unei reacții sau a unui proces.

ACCELERĂȚIE, *acclerații* s.f. (fr. *accélération*, lat. *acceleratio*) Creștere a vitezei.

ACCELEROGRAF, *accelerografe* s.n. (fr. *accélérographe*) Aparat folosit la înregistrarea accelerațiilor.

ACCELEROMÉTRU, *accelerometre* s.n. (fr. *accéléromètre*) Aparat cu ajutorul căruia se măsoară accelerația unui corp.

ACCÉNT, *accente* s.n. (fr. *accent*, lat. *accentus*) **1.** Pronunțare mai intensă a unui cuvânt sau a unei silabe; reliefare a unui sunet muzical. **2.** Semn grafic care indică accentul (**1**) sau o particularitate de pronunție. **3.** Mod de pronunțare specific unui grai sau unei limbi. **4.** *A pune accentul (pe ceva)* = a scoate în relief, a da atenție.

ACCENTUĂ, *accentuez* vb. I (fr. *accentuer*) **1.** A marca prin accent; (fig.) a reliefa. **2.** (Fig.) A se intensifica.

ACCÉPT s.n. (germ. *Akzept*, lat. *acceptus*) **1.** Consimțământ scris pe o poliță prin care cineva se obligă să achite beneficiarului, la scadență, suma de bani din poliță. **2.** Încuviințare, aprobare.

ACCEPTĂ, *accept* vb. I (fr. *accepter*, lat. *acceptare*) A fi de acord, a agreea, a consimți; a aproba, a conveni (**2**), a tolera.

ACCEPTABIL, -Ă, *acceptabili*, -e adj. (fr. *acceptable*, lat. *acceptabilis*) Care poate fi acceptat; admisibil, satisfăcător, convenabil, rezonabil (**2**).

ACCEPTABILITATE s.f. (fr. *acceptabilité*) Însușirea de a fi acceptabil; acceptanță.

ACCEPTĂNȚĂ s.f. (engl. *acceptance*) Acceptabilitate, primire, aprobare.

ACCEPTÓR, *acceptori* s.m. (fr. *accepteur*) (Fiz.) Atom susceptibil de a primi un electron suplimentar.

ACCÉPTIE, *accepții* s.f. (fr. *acception*, lat. *acceptio*) Înțeles, sens, semnificație.

ACCÉS, (**1**) *accesuri*, (**2**) *accese* s.n. (fr. *accès*, lat. *accessus*) **1.** Posibilitate de pătrundere, de intrare undeva sau la cineva. **2.** Manifestare bruscă (repetabilă la intervale regulate) a unei boli sau a unei stări sufletești; puseu.

ACCESĂ, *accesez* vb. I (engl. *access*) (Inform.) **1.** A obține datele dintr-o unitate periferică sau a restabili datele dintr-un dispozitiv de stocare. **2.** A obține o instrucțiune din memoria calculatorului cu scopul de a o executa.

ACCESÍBIL, -Ă, *accessibili*, -e adj. (fr. *accessible*, lat. *accessibilis*) La care se poate ajunge ușor; care se poate înțelege ușor; elementar (**3**).

ACCESIBILITATE s.f. (fr. *accessibilité*, lat. *accessibilitas*, -atis) Însușirea de a fi accesibil.

ACCESÓRIU, -IE, *accesorii* adj., s.n. (fr. *accessoire*, lat. *accessorius*) (Obiect) secundar, anex, complementar, incidental.

ACCIDENT, *accidente* s.n. (fr. *accident*, lat. *accidens*, -ntis) **1.** Eveniment, caz neprevăzut, soldat cu pagube, răniri, nenorociri sau chiar moartea. **2.** Neregularitate de teren. **3.** *Accident fonetic* = modificare întâmplătoare a unui cuvânt.

ACCIDENTĂ, *accidentez* vb. I (*accident* + -a) A suferi un accident (**1**).

ACCIDENTĂL, -Ă, *accidentali*, -e adj. (fr. *accidentel*) Care apare întâmplător; ocazional, incidental, secundar, neesențial, contingent (**4**).

ACCIDENTĂT, -Ă, *accidentați*, -te (de la *accidenta*, cf. fr. *accidenté*) **1.** S.m. și f., adj. (Persoană) care a suferit un accident (**1**). **2.** Adj. (Despre terenuri) Care prezintă neregularități; inegal (**2**).

ACCIDENTĂ, *accidențe* s.f. (germ. *Akzidenz*) (La pl.) Lucrări tipografice de tip special (cărți de vizită, invitații, programe, afișe etc.) care folosesc în mod variat literele, ornamentele etc. în scopul obținerii unor efecte deosebite.

ACCIZĂ, *accizez* vb. I (*acciză* + a) A impune, a fixa accize.

ACCÍZĂ, *accize* s.f. (fr. *accise*) Impozit, taxă (de achiziții, vamală etc.) asupra bunurilor de consum.

ACEFĂL, -Ă, *acefali*, -e adj. (fr. *acéphale*) (Despre animale inferioare) Fără cap.

ACERACÉE, *aceracee* s.f. (fr. *acéracée*) (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate; (și la sg.) plantă din această familie.

ACERATÉRIU s.m. (lat. *acerateriu*) Mamifer fosil neozoic, strămoș al rinocerului, de care se deosebește prin absența cornului.

ACÉRB, -Ă, *acerbi*, -e adj. (fr. *acerbe*, lat. *acerbus*) Necruțător, agresiv, aspru, sarcastic.

ACETAMIDĂ, *acetamide* s.f. (fr. *acétamide*) Amidă a acidului acetic.

ACETÁT, *acetați* s.m. (fr. *acétate*) Sare sau ester al acidului acetic.

ACÉTIC, -Ă, *acetici*, -ce adj. (fr. *acétique*) **1.** Cu gust și miros de oțet. **2.** *Acid acetic* = acid organic cu miros de oțet. *Fermentație acetică* = fermentație care duce la fabricarea oțetului etc.

ACETIFICĂ, *acetific* vb. I (cf. fr. *acétifier*) A transforma alcoolul etilic în acid acetic.

ACETÍL, *acetili* s.m. (fr. *acétyle*) Radical organic monovalent, derivat al acidului acetic.

ACETILACÉTIC, *acetilacetici* adj. (fr. *acétylacétique*) *Acid acetilacetic* = acid care se descompune în acetona și bioxid de carbon.

ACETILÉNĂ s.f. (fr. *acétylène*) Gaz incolor cu miros de usturoi, otrăvitor în cantități mai mari, cu numeroase utilizări.

ACETILURĂ, *acetiluri* s.f. (fr. *acétylure*) Derivat al hidrocarburilor acetilenice.

ACETIMÉTRU, *acetimetre* s.n. (fr. *acétimètre*) Instrument folosit pentru măsurarea tăriei oțetului.

ACETOFÁN s.n. (fr. *acétophane*) Folie transparentă de material plastic, folosită ca suport pentru desenele animate.

ACETÓNĂ s.f. (fr. *acétone*) Lichid volatil incolor, inflamabil, folosit ca solvent în industrie.

ACETONEMIE s.f. (fr. *acétonémie*) Prezență a acetonei în sânge, în concentrații anormale.

ACETONURIE s.f. (fr. *acétonurie*) Prezență a acetonei în urină, în concentrații anormale.

ACHENĂ, *achene* s.f. (fr. *akène*) Fruct uscat cu o singură sămânță, care nu se deschide la maturitate.

ACHERONTIC adj. v. **aherontic**.

ACHEULEEÁN, **-Ă**, *acheuleeni*, *-e* (pr. *așöleeán*; fr. *acheuléen*) **1.** S.n. Denumire dată culturii din paleoliticul inferior, ale cărei urme au fost descoperite în cartierul Saint-Acheul din orașul Amiens (Franța). **2.** Adj. Care se referă la acheuleean (**1**), de acheuleean.

ACHIESĂ, *achiesez* vb. I (fr. *acquiescer*) (Rar) **1.** A accepta condițiile dintr-o acțiune juridică. **2.** A renunța la atacarea unei hotărâri judecătorești.

ACHILIE, *achilii* s.f. (fr. *achylie*) Diminuare sau absență a secrețiilor digestive.

ACHINEZIE s.f. (fr. *akinésie*) Imposibilitate totală sau parțială de a executa mișcări, fără ca bolnavul să fie paralizat.

ACHITĂ, *achit* vb. I (fr. *acquitter*) **1.** A declara juridic nevinovăția cuiva. **2.** A (-și) îndeplini, a (-și) plăti o datorie (materială sau morală), a onora (**2**); a lichida (**2**). **3.** A omori. **4.** A se achita de ceva = a duce un lucru la bun sfârșit.

ACHIU, *achiuri* s.n. (fr. *acquit*) **1.** Bilă de încercare la jocul de biliard, indicând persoana care începe partida. **2.** Tac.

ACHIZITIV, **-Ă**, *achizitivi*, *-e* adj. (fr. *acquisitif*) Referitor la o achiziție.

ACHIZIȚIE, *achiziții* s.f. (fr. *acquisition*, lat. *acquisitio*) Procurare (avantajoasă) a unui bun; bunul obținut.

ACHIZIȚIONĂ, *achiziționez* vb. I (*achiziție* + *-ona*) A cumpăra pe bază de contract; a procura obiecte (rare); a furniza (**1**).

ACIANOPSIE s.f. (fr. *acyanopsie*) Defect de vedere, care constă în incapacitatea de a distinge culoarea albastră.

ACÍCLIC, **-Ă**, *aciclici*, *-ce* adj. (fr. *acyclicque*) **1.** (Despre flori) Cu organele dispuse în spirală. **2.** (Despre substanțe chimice) Care nu conține atomi legați în ciclu.

ACÍCUL, *aciculi* s.m. (fr. *acicule*) **1.** Spin mic și drept. **2.** Fir de păr în formă de spin, la unele specii de viermi.

ACICULĂR, **-Ă**, *aciculari*, *-e* adj. (fr. *aciculaire*) În formă de ac.

ACÍD, **-Ă**, *acizi*, *-de* (fr. *acide*, lat. *acidus*) **1.** S.m. Substanță chimică, acră la gust, cu miros înepător, care înroșește hârtia de turnesol. **2.** Adj. Cu proprietăți de acid (**1**).

ACIDIFICĂ, *acidific* vb. I (cf. fr. *acidifier*) A (se) transforma în acid.

ACIDIMETRÍE, *acidimetrie* s.f. (fr. *acidimétrie*) Măsurare a concentrației unui acid.

ACIDITÁTE s.f. (fr. *acidité*, lat. *aciditas*, *-atis*) Calitatea de a fi acid; gust acid.

ACIDOFÍL, **-Ă**, *acidofili*, *-e* adj. (fr. *acidophile*) **1.** Care își schimbă culoarea din cauza coloranților acizi. **2.** *Lapte acidofil* = produs lactat dietetic, preparat din lapte de vacă sterilizat și fermentat.

ACIDÓZĂ s.f. (fr. *acidose*) Creștere a acidității din sânge.

ACIDULĂ, *acidulez* vb. I (fr. *aciduler*) A amesteca un lichid cu un acid; a acri ușor.

ACIDURÍE s.f. (fr. *acidurie*) Prezență în exces a unui acid în urină.

ACÍL, *acili* s.m. (fr. *acil*) Radical monovalent al unui acid organic.

ACILĂ, *acilez* vb. I (fr. *aciler*) A introduce, pe cale chimică, un radical acil în molecula unui compus organic, în scopul obținerii de cetone, esteri și amide.

ACÍN, *acine* s.n. (fr. *acinus*) Mică dilatație, ca o boabă de strugure, la capătul unei glande sau al unei bronhiole.

ACINÓS, **-OĂSĂ**, *acinoși*, *-oase* adj. (fr. *acineux*) Care are acine.

ACLAMĂ, *aclam* vb. I (fr. *acclamer*, lat. *acclamare*) A manifesta entuziasm față de cineva sau de ceva prin aplauze, urale și exclamații; a ovaționa.

ACLAMÁȚIE, *aclamații* s.f. (fr. *acclamation*, lat. *acclamatio*) (La pl.) Strigăte și aplauze de simpatie; ovații.

ACLIMATIZĂ, *aclimatizez* vb. I (germ. *akklimatisieren*) A (se) adapta, a (se) acomoda, a (se) familiariza, a (se) deprinde cu noi condiții de viață.

ACLÍNÍC, **-Ă**, *aclinici*, *-ce* adj. (fr. *aclinique*) (Despre regiuni) Lipsit de câmp magnetic.

ACNÉE s.f. (fr. *acné*) Boală de piele manifestată prin apariția, mai ales pe față, a unor coșuri (care supurează).

ACNEIFÓRM, -Ă, *acneiformi*, -e adj. (fr. *acnéiforme*) Cu aspect de acnee.

ACOLÁDĂ, *acolade* s.f. (fr. *accolade*) **1.** Semn grafic folosit pentru a reuni mai multe rânduri, coloane, cuvinte, formule etc. **2.** Gesturi și manifestări ceremoniale în anumite ocazii festive, în Evul Mediu. **3.** Arc decorativ constituit din două curbe simetrice, care se unesc în unghi ascuțit.

ACOLÍE s.f. (fr. *acholie*) Absență sau diminuare a secreției biliare.

ACOLÍT, -Ă, *acoliți*, -te (fr. *acolyte*) **1.** S.m. și f. Persoană care ajută pe cineva; părtaș, complice; satelit (1). **2.** S.m. Slujitor de rang inferior, din clerul catolic; discipol (2).

ACOMODÁ, *acomodez* vb. I (fr. *accomoder*, lat. *accomodare*) A se obișnui, a se adapta; a se roda; a se împăca, a se învoi.

ACOMODÁBIL, -Ă, *acomodabili*, -e adj. (fr. *acommodable*) Cu care te poți deprinde ușor.

ACOMPANÍÁ, *acompaniez* vb. I (fr. *accompagner*) **1.** A cânta împreună cu cineva; a secunda (2). **2.** A întovărăși, a însoți; a fi alături de cineva.

ACOMPANIAMÉNT, *acompaniamente* s.n. (fr. *accompagnement*) Însoțire a unei melodii printr-o armonie executată cu un instrument secundar; partitura scrisă pentru acest instrument.

ACOMPANÍATÓR, -OÁRE, *acompaniatori*, -oare s.m. și f. (fr. *accompagnateur*) Persoană care acompaniază (1).

ACONDROPLAZÍE s.f. (fr. *achondroplasie*) Maladie congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor de la membre.

ACONÍT, *aconiți* s.m. (fr. *aconit*) (Bot.) Omag.

ACONITÍNĂ, *aconitine* s.f. (fr. *aconitine*) Substanță alcaloidă extrasă din omag, care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor.

ACÓNT, *aconturi* s.n. (it. *acconto*, fr. *acompte*) Plată parțială anticipată (ca garanție); arvună, avans (1).

ACÓRD, *acorduri* s.n. (fr. *accord*, it. *accordo*) **1.** Înțelegere, învoială; convenție (1); coalitție (1), alianță (1), congruență, pact. **2.** Concordanță gramaticală între cuvinte (în număr, gen, caz etc.). **3.** Legătură armonioasă între sunete; unisonanță. **4.** Egalitate a frecvențelor de oscilație a două sau mai multe aparate, sisteme fizice etc. **5.** *De comun acord* = în perfectă înțelegere. *De acord!* = bine! *Muncă în acord* = muncă normată, retribuită în raport cu îndeplinirea normei. *Plată în acord* = salariu stabilit în raport cu rezultatele muncii. *Acord-cadru* = înțelegere generală prealabilă, detaliată în convorbiri ulterioare.

ACORDÁ, (1, 2) *acord*, (3) *acordez* vb. I (fr. *accorder*) **1.** A oferi, a atribui; a concede. **2.** A stabili un acord gramatical. **3.** A regla un aparat, un sistem fizic, un instrument muzical.

ACORDÁJ, *acordaje* s.n. (fr. *accordage*) Acordare a unui instrument muzical.

ACORDEÓN, *acordeoane* s.n. (fr. *accordéon*, germ. *Akkordeon*) Instrument muzical portativ cu burduf și claviatură.

ACORDEONÍST, -Ă, *acordeoniști*, -ste s.m. și f. (fr. *accordéoniste*, germ. *Akkordeonist*) Persoană care cântă la acordeon.

ACÓRDIC, -Ă, *acordici*, -ce (acord + -ic) **1.** Adj. (Despre sunete muzicale) Care intră în componența acordului. **2.** S.f. Disciplină care studiază diferitele tipuri de acorduri muzicale.

ACORDÓR¹, *acordoare* s.n. (fr. *accordoir*) Dispozitiv folosit pentru acordarea pianului sau a altor instrumente muzicale.

ACORDÓR², *acordori* s.m. (fr. *accordeur*) Persoană care acordează (3) și repară instrumente muzicale.

ACORÍE s.f. (fr. *acorie*) Absență congenitală a pupilei.

ACOSTÁ, *acostez* vb. I (fr. *accoster*) **1.** A apropia o navă de țarm, de chei sau de altă navă. **2.** (Fig.) A opri pe cineva din drum și a i se adresa (în mod necuviincios).

ACOSTAMÉNT, *acostamente* s.n. (cf. fr. *accotement*) Spațiu amenajat pe marginea unei șosele, între partea carosabilă și șanț.

ACOTILEDONÁT, -Ă, *acotiledonați*, -te (cf. fr. *acotylédoné*) **1.** Adj. (Despre plante) Fără cotiledoane. **2.** S.f. (La pl.) Clasă de plante care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă din această clasă.

ACQUIS s.m. (pr. *akí*; fr. *acquis*) Totalitatea actelor normative referitoare la drepturile și obligațiile statelor Uniunii Europene.

ACRANIÁT, *acraniate* s.n. (fr. *acraniate*) Animal primitiv fără craniu; (la pl.) subîncercătură din care fac parte animalele fără craniu.

ACREDITÁ, *acreditez* vb. I (fr. *accréditer*) **1.** A împuternici pe cineva cu o funcție (diplomatică) în altă țară. **2.** A pune la dispoziția cuiva un acreditiv. **3.** A răspândi o știre neconfirmată drept verosimilă.

ACREDITÁRE, *acreditări* s.f. (de la *acredita*) *Scrisoare de acreditare* = document prin care se atestă împuternicirea unui diplomat, a unui ziarist.

ACREDITÍV, *acreditive* s.n. (fr. *accréditif*, germ. *Akkreditiv*) **1.** Sumă de bani rezervată de cumpărător la o bancă, pentru a-l plăti pe furnizor după livrarea mărfii. **2.** Document financiar de decontare.